

VENDIM
Nr. 52, datë 2.12.2013

NË EMËR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, e përbërë nga:

Bashkim Dedja	kryetar i Gjykatës Kushtetuese
Vladimir Kristo	anëtar i “ “
Sokol Berberi	anëtar i “ “
Altina Xhoxhaj	anëtare e “ “
Fatmir Hoxha	anëtar i “ “
Fatos Lulo	anëtar i “ “
Vitore Tusha	anëtare e “ “

me sekretare Blerina Basha, në datën 24.9.2013 mori në shqyrtim, në seancë plenare mbi bazë dokumentesh, çështjen nr. 29 Akti, që i përket:

KËRKUES: Bujar Dede, përfaqësuar nga avokate Elira Kokona, me prokurë të posaçme.

SUBJEKTE TË INTERESUARA: Ministria e Mbrojtjes, Komanda e Repartit Ushtarak nr. 2001.

OBJEKTI: Shfuqizimi, si të papajtueshme me Kushtetutën dhe Konventën Europiane për të Drejtat e Njeriut, të vendimeve: nr. 8843, datë 10.12.2007 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë; nr. 837, datë 23.6.2009 të Gjykatës së Apelit Tiranë; nr. 00-2012-1527, datë 26.6.2012 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë (dhomë këshillimi).

BAZA LIGJORE: Nenet 4, 41, 42, 131/f dhe 134/g të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë; neni 6 i Konventës Europiane për të Drejtat e Njeriut; nenet 72 e vijues të ligjit nr. 8577, datë 10.2.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë”.

GJYKATA KUSHTETUESE,

pasi dëgjoi relatorin e çështjes, Vitore Tusha, mori në shqyrtim pretendimet me shkrim të mbrojtësit të kërkuarit, që kërkonte pranimin e kërkesës, dhe prapësimet me shkrim të subjekteve të interesuara, Ministria e Mbrojtjes dhe Komanda e Forcës Detare, që kërkonte rrëzimin e kërkesës dhe, pasi bisedoi çështjen në tërësi,

VËREN:

I

1. Kërkuar është mobilizuar në ushtri, në datën 20.2.2000, në Forcat Ushtarake Detare, Reparti Ushtarak nr. 2020, Durrës (sot Komanda e Repartit Ushtarak nr. 2001). Në datën 23.11.2000, kërkuar është aksidentuar rëndë gjatë pastrimit të teknikës ushtarake. Si rrjedhojë e këtij aksidenti, ai është invalid i përhershëm i grupit të parë.

2. Për shkak të pamundësisë së kurimit në vend, nga organet kompetente (Forcat e Armatosura) janë marrë masat për dërgimin dhe shtrimin e tij në një spital në Firence, Itali, ku qëndron në kurim të vazhdueshëm. Sipas kërkuarit, gjatë kohës së qëndrimit në Itali, në periudhën dhjetor 2000 deri 2.1.2007, ai ka qenë i paralizuar dhe ka kryer 13 ndërhyrje kirurgjikale, fakte që pasqyrohen në raportet dhe kartelën mjekësore.

3. Në vitin 2007, kërkuar i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë me kërkesë për rivendosjen në afat të së drejtës për ngritjen e padisë për shpërblimin e dëmit të shëndetit, kërkesë e cila u rrëzua nga gjykata me vendimin nr. 52 Akti, datë 14.2.2007, me arsyetimin se kërkuar ka mundësi të tjera ligjore për kërkimin e së drejtës së tij.

4. Në datën 5.3.2007, kërkuar i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, me kërkesëpadi me objekt “Shpërblimin e dëmit shëndetësor nga aksidenti i datës 22.11.2000, për shumën 9

650 000 lekë” me palë të paditur Ministrinë e Mbrojtjes dhe Komandën e Repartit Ushtarak 2001, Durrës. Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, me vendimin nr. 8843, datë 10.12.2007, vendosi rrëzimin e kërkesëpadsisë me arsyetimin se është paraqitur jashtë afatit të parashikuar në ligj dhe, si e tillë, duhet rrëzuar si e parashikuar.

5. Gjykata e Apelit Tiranë, me vendimin nr. 837, datë 23.6.2009, ka vendosur lënien në fuqi të vendimit të mësipërm, me të njëjtin arsyetim, por duke evidentuar edhe faktin se çështja përbën gjë të gjykuar, pasi kërkuesi i është drejtuar gjykatës edhe më parë me kërkesë për rivendosje në afat për ngritjen e padsisë për shpërblimin e dëmit të shëndetit, kërkesë e cila është rrëzuar nga Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, me vendimin nr. 52 Akti, datë 14.2.2007.

6. Gjykata e Lartë, me vendimin nr. 00-2012-1527, datë 26.6.2012, ka vendosur mospranimin e rekursit, në dhomë këshillimi.

II

7. **Kërkuesi** i është drejtuar Gjykatës Kushtetuese (Gjykata) në datën 24.4.2013, me kërkesë për shfuqizimin e vendimeve të marra gjatë procesit gjyqësor civil të zhvilluar në gjykatat e zakonshme, duke pretenduar cenimin e së drejtës për një proces të rregullt ligjor në aspektet e mëposhtme:

7.1 Është kufizuar e drejta e aksesit në gjykatë, në aspektin kohor dhe atë financiar:

7.1.1 *Në lidhje me kufizimet e natyrës kohore:* i) Interpretimi nga gjykatat i nenit 152 të Kodit të Procedurës Civile (KPC), duke konsideruar llogaritjen e afateve kohore të parashkrimit të veprimit civil të kerkimit të dëmshpërblimit nga ndodhja e aksidentit dhe jo nga ndërgjegjësimi i kërkuarit, i ka mohuar atij të drejtën për të gëzuar një dëmshpërblim të drejtë për dëmet e pariparueshme të shëndetit. ii) Kufizimi kohor i parashikuar nga ligjvënësi për ushtrimin e së drejtës për dëmshpërblim, në kuptim të neneve 608, 625, 640, 641, 643 e vijues të Kodit Civil, duhet vlerësuar në raport me nenet 115, 117 dhe 120 të KC-së, që parashikojnë më shumë se një mundësi për përlogaritjen e kohës së kufizimit të së drejtës themelore. iii) Afati i parashkrimit 3-vjeçar, i parashikuar nga KPC-ja, në rastin konkret, llogaritet nga momenti që kërkuesi kishte mundësi të ndërgjegjësohej për dëmin shëndetësor e moral të shkaktuar nga aksidenti i vitit 2000. Gjatë shqyrtimit të çështjes, gjykatat nuk kanë marrë në konsideratë as raportet mjekësore që konfirmojnë gjendjen shëndetësore dhe pamundësinë e tij për të kryer veprime juridike.

7.1.2 *Në lidhje me kufizimet e natyrës financiare:* Detyrimi për pagimin e taksës gjyqësore në shumën 1% të vlerës së pretenduar si dëmshpërblim kufizon të drejtën e aksesit në gjykatë, si rezultat i mosfunksionimit efektivisht, në praktikë, të shërbimit të ndihmës ligjore.

7.2 Gjatë procesit gjyqësor të zhvilluar në Gjykatën e Lartë:

7.2.1 Është *cenuar e drejta për t’iu drejtuar Gjykatës së Lartë* si rezultat i mospranimit të rekursit në dhomë këshillimi, ndonëse përmbante shkaqe për kalimin dhe shqyrtimin në seancë plenare;

7.2.2 Po ashtu, nuk është respektuar *standardi i arsyetimit të vendimit gjyqësor* nga Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë, pasi mungojnë arsyet e mospranimit të rekursit.

8. **Subjekti i interesuar, Ministria e Mbrojtjes**, ka paraqitur me shkrim, në mënyrë të përmbledhur, këto prapësime:

8.1 Pretendimet e kërkuarit nuk argumentojnë cenimin e ndonjë të drejte kushtetuese gjatë procesit gjyqësor të zhvilluar në gjykatat e zakonshme.

8.2 Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, me të drejtë e ka rrëzuar padinë për rivendosjen në afat, pasi ky rregull nuk gjen zbatim mbi afatet e parashikuara nga ligji material.

8.3 I pabazuar është edhe pretendimi për cenimin e së drejtës për akses në gjykatë për shkak të barrierave kohore, për faktin se kjo e drejtë nuk është absolute, por u nënshtrohet kufizimeve të parashikuara në nenin 17 të Kushtetutës, në zbatim të parimit të proporcionalitetit dhe të parimit të sigurisë juridike. Në këtë kuptim, afatet e parashkrimit përbëjnë rastin më tipik të këtij kufizimi.

8.4 Për sa u përket fakteve dhe provave të parashtruara nga kërkuesi, për vërtetimin e “forcës madhore”, prapësohen pasi ato nuk hyjnë në rrethin e çështjeve që vlerëson juridiksioni kushtetues, por i përkasin juridiksionit të gjykatave të zakonshme.

8.5 Kërkuesi nuk legjitimohet as për pretendimin e cenimit të së drejtës për akses në gjykatë për

shkak të barrierave financiare, pasi ky kërkim është i natyrës abstrakte dhe nuk është ngritur në kontekstin e një çështjeje konkrete.

8.6 I pabazuar është edhe pretendimi për mosarsyetimin e vendimit të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë për mospranimin e rekursit, për faktin se parashkrimi i padisë, sipas ligjit, ngrihet në çdo fazë të procedimit, prandaj analiza kushtetuese e këtij pretendimi është e padobishme dhe Gjykata nuk duhet të investohet.

9. **Subjekti i interesuar, Komanda e Forcës Detare**, ka paraqitur me shkrim, në mënyrë të përmbledhur, këto prapësime:

9.1 Pretendimet e parashtruara nga kërkuesi, në lidhje me afatin e paraqitjes së kërkesëpadisë, për shkak të gjendjes shëndetësore, dhe konsiderimi i këtij shkak si një forcë madhore, nuk i përkasin rrethit të çështjeve që përfshihen në juridiksionin kushtetues.

9.2 Kërkuesit nuk i është cenuar e drejta e aksesit në gjykatë, pasi legjislacioni parashikon një sërë mjetesh procedurale si përfaqësimi apo institucioni i kujdestarisë, të cilat, në rast se do të ishin marrë në konsideratë nga kërkuesi apo përfaqësuesit e tij, do të çonin në zgjidhjen në themel të çështjes lidhur me pretendimin për dëmshpërblimin nga dëmi i pësuar.

9.3 E drejta e aksesit në gjykatë, duke mos pasur natyrë absolute, i nënshtrohet një sërë kufizimesh, ku rasti më tipik janë afatet parashkruese të padive, të parashikuara nga ligji material ose procedural. Këto afate kanë për qëllim vendosjen e disa standardeve kohore për realizimin e një të drejte, kalimi i të cilave bën që personi të cilit i përket kjo e drejtë të konsiderohet se ka hequr dorë prej tyre. Ato synojnë, gjithashtu, realizimin e së drejtës brenda një afati të arsyeshëm, në të kundërt, në tejkalim të këtyre afateve, e drejta e humbet kuptimin dhe qëllimin e saj.

9.4 Në vështrim të kuadrit kushtetues dhe ligjor, të jurisprudencës kushtetuese vendase dhe asaj të Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut (GJEDNJ), rezulton se edhe pretendimi në lidhje me cenimin e së drejtës për akses, për shkak të kufizimeve të natyrës financiare, është i pabazuar. Për më tepër, mosparapagimi, nga ana e tij, e taksës së padisë, në 1% të vlerës së saj, nuk ka qenë shkak për rrëzimin e kërkesëpadisë nga gjykatat e zakonshme.

III

Vlerësimi i Gjykatës Kushtetuese

10. Gjykata, paraprakisht, thekson se, referuar natyrës së gjykimit kushtetues të kërkesave individuale, kontrolli i respektimit të standardeve kushtetuese për një proces të rregullt ligjor, është funksion edhe i gjykatave të zakonshme, për më tepër i Gjykatës së Lartë. Ky raport midis juridiksionit kushtetues dhe juridiksionit të gjykatave të zakonshme, kur është rasti i shqyrtimit nga ana e Gjykatës Kushtetuese të kërkesave individuale, në bazë të nenit 131/f të Kushtetutës, udhëhiqet nga parimi i subsidiaritetit (komplementaritetit). Një qëndrim i ndryshëm do ta kthente Gjykatën Kushtetuese në një instancë të zakonshme, gjë që nuk është funksioni i saj (*shih vendimet nr. 4, datë 28.2.2006; nr. 58, datë 24.12.2012 të Gjykatës Kushtetuese*).

A. Në lidhje me pretendimin për cenimin e aksesit në gjykatë

11. Neni 42 i Kushtetutës parashikon se kushdo, për mbrojtjen e të drejtave, të lirive dhe interesave të tij kushtetuese dhe ligjore, ose në rastin e akuzave të ngritura kundër tij, ka të drejtën e një gjykimi të drejtë dhe publik brenda një afati të arsyeshëm, nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme e caktuar me ligj. Gjykata ka vlerësuar vazhdimisht se administrimi i mirë i drejtësisë fillon me garancinë që një individ të ketë akses në gjykatë për t'i siguruar atij të gjitha aspektet e një forme gjyqësore të shqyrtimit të çështjes. E drejta për t'iu drejtuar gjykatës është një nga aspektet e së drejtës për gjykim, e sanksionuar në nenin 42 të Kushtetutës. Aksesit në gjykatë duhet të jetë substantiv dhe jo thjesht formal. Mohimi i së drejtës për t'iu drejtuar gjykatës dhe për të marrë një përgjigje përfundimtare prej saj për pretendimet e ngritura, përbën cenim të së drejtës themelore për një proces të rregullt ligjor. Aksesit në gjykatë është, para së gjithash, një kusht kryesor për të realizuar mbrojtjen e të drejtave të tjera (*shih vendimet nr. 14, datë 26.3.2012; nr. 4, datë 23.2.2011; nr. 14, datë 3.6.2009; nr. 7 datë 11.3.2008 të Gjykatës Kushtetuese*).

12. E drejta për t'iu drejtuar një gjykate nuk është absolute. Kjo e drejtë mund të jetë pjesë e

kufizimeve (veçanërisht lidhur me kushtet e pranimi të një apelimi), por këto kufizime duhet të ndjekin një qëllim legjitim dhe mjetet e përdorura duhet të jenë përpjesëtimore me qëllimin që kërkohet të arrihet (shih vendimet nr. 30, datë 17.6.2010; nr. 38, datë 30.12.2010; nr. 8, datë 16.3.2011; nr. 41, datë 28.9.2011 të Gjykatës Kushtetuese). Detyrimi për të garantuar të drejtën efektive të aksesit në gjykatë nuk nënkupton thjesht mungesën e një ndërhyrjeje, por mund të kërkojë ndërmarrjen e veprimeve pozitive nga ana e shtetit. Asnjëherë nuk përjashtohet mundësia që interesat e administrimit të drejtë të drejtësisë mund të justifikojnë një kufizim financiar në të drejtën e aksesit në gjykatë. Megjithatë, duke pasur parasysh vendin e rëndësishëm që zë e drejta e aksesit në një shoqëri demokratike, këto kufizime nuk duhet të kufizojnë aksesin në një mënyrë apo shkallë që dëmton thelbin e kësaj të drejte. Mundësia financiare e aplikantit për të paguar tarifën dhe faza e procesit gjyqësor në të cilin është vendosur ky kufizim, merren në konsideratë si faktorë materialë për të përcaktuar nëse aplikanti e ka gëzuar të drejtën e aksesit (shih vendimin nr. 7, datë 27.2.2013 të Gjykatës Kushtetuese).

13. GJEDNJ-ja është shprehur se interpretimi i ngushtë i së drejtës së aksesit, që garantohet nga neni 6 § 1 i KEDNJ-së, nuk është në përputhje me objektin dhe qëllimin e këtij parashikimi. Rëndësia e ushtrimit të të drejtave procedurale ndryshon në varësi të qëllimit të veprimeve, të cilat personi në fjalë synon të ushtrojë para gjykatave (shih vendimin e GJEDNJ-së në çështjen *Nataliya Mikhaylenko kundër Ukrainës*, nr. 49069/11, 30 maj 2013, §37). Për sa i përket zbatimit të afateve kohore të paraqitjes së ankimeve, GJEDNJ-ja është shprehur se këto afate nuk duhet të zbatohen në mënyrë të tillë që i pengon palët nga përdorimi i mjeteve në dispozicion dhe, po ashtu, pengon shqyrtimin në themel të pretendimeve, në shkelje të së drejtës për mbrojtje efektive nga gjykatat (shih vendimet e GJEDNJ-së në çështjet *Miragall Escolano dhe të tjerë kundër Spanjës*, §§ 33 dhe 37, 2000-I; *Zvolský e Zvolská kundër Republikës së Çekisë*, §§ 51, 53- 54, 2002-IX).

14. Në çështjen konkrete, Gjykata konstaton se gjykatat e zakonshme kanë refuzuar të shqyrtojnë në themel pretendimet e kërkuarit në lidhje me shpërblimin e dëmit shëndetësor, me arsyetimin se e drejta e paraqitjes së padisë është parashkruar. Gjykata e Rrethit Gjyqësor arsyeton se “në referim të neneve 117 dhe 120 të KC-së ... afati 3-vjeçar për paraqitjen e padisë, me qëllim kërkimin e dëmit jashtëkontraktor, është parashkruar, duke shkaktuar humbjen e së drejtës së paditësit për të kërkuar rivendosjen e tij ... fatkeqësia që ka ndodhur në shëndetin e paditësit nuk përbën forcë madhore për mosparaqitjen e padisë në gjykatë dhe, për më tepër, të pezullimit të afatit të parashkrimit ... dispozitat ligjore njohin instrumente të tilla, si përfaqësimi apo kujdestaria, me anë të të cilave paditësi mund të ushtronte të drejtën e tij të pretenduar”. Kurse Gjykata e Apelit Tiranë argumenton se: “paditësi ka kërkuar edhe më parë të rivendoset në afat për kërkimin e një të drejte të tillë në rrugë gjyqësore, por Gjykata e Shkallës së Parë ka vendosur rrëzimin ... në këtë mënyrë jemi para gjësë së gjykuar”.

15. Po ashtu, konstatohet se pretendimet e kërkuarit, në lidhje me interpretimin e gabuar të ligjit nga gjykatat e dy shkallëve të para, janë parashtruar edhe në rekursin e paraqitur në Gjykatën e Lartë. Kjo e fundit, duke mos pasqyruar në vendim asnjë pretendim të kërkuarit, ka vendosur mospranimin në dhomë këshillimi, me arsyetimin se rekursi nuk përmban shkaqe nga ato që parashikon neni 472 i Kodit të Procedurës Civile.

16. Në vështtrim të sa më sipër, Gjykata rithekson qëndrimin tashmë të konsoliduar në jurisprudencën kushtetuese se interpretimi i ligjit, zbatimi i tij në çështjet konkrete, si dhe vlerësimi i fakteve dhe i rrethanave janë çështje që ndajnë juridiksionin e gjykatave të zakonshme nga juridiksioni kushtetues. Kontrolli kushtetues që kjo Gjykatë ushtron ndaj vendimeve gjyqësore është i kufizuar vetëm në funksion të mbrojtjes së të drejtave kushtetuese të individit për një proces të rregullt ligjor. Në këtë kuptim, Gjykata vëren se pretendimet e kërkuarit për interpretimin e gabuar, nga ana e gjykatave më të ulëta, mbi momentin e fillimit të afatit 3-vjeçar të parashkrimit të padisë dhe gjënë e gjykuar, dhe për rrjedhojë, sipas tij, cenimin e së drejtës për një proces të rregullt ligjor në drejtim të mosgarantimit të aksesit në gjykatë, edhe pse përfshihen në parashikimet e nenit 472 të Kodit të Procedurës Civile, nuk rezultojnë të kenë marrë një përgjigje të arsyetuar nga Gjykata e Lartë.

17. Për pasojë, Gjykata vlerëson se Gjykata e Lartë duhet të mbante një qëndrim të shprehur lidhur me pretendimin e kërkuarit për cenimin e së drejtës së aksesit, si një aspekt i rëndësishëm i procesit të rregullt ligjor.

B. Në lidhje me pretendimin për cenimin e standardit të arsyetimit të vendimit

18. Sipas kërkesës, Gjykata e Lartë nuk ka respektuar kërkesat e nenit 142/1 të Kushtetutës në lidhje me arsyetimin e vendimit gjyqësor. Edhe pse kërkuesi parashtronte në rekurs shkelje të standardeve kushtetuese për një proces të rregullt ligjor nga gjykatat më të ulëta, si dhe shkaqe të parashikuara nga neni 472 i KPC-së, Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë ka vendosur mospranimin e rekursit pa u shprehur për shkaqet konkrete të mospranimit.

19. Gjykata ripohon se e drejta për një proces të rregullt ligjor, që i garantohet individit nga nenet 42 dhe 142/1 të Kushtetutës dhe neni 6 i KEDNJ-së, përfshin edhe të drejtën për të pasur një vendim gjyqësor të arsyetuar. Funkcioni i një vendimi të arsyetuar është t'u tregojë palëve që ato janë dëgjuar, si dhe u jep mundësinë atyre ta kundërshtojnë atë. Përveç kësaj, duke dhënë një vendim të arsyetuar, mund të realizohet vëzhgimi publik i administrimit të drejtësisë (*shih vendimet nr. 3, datë 19.2.2013; nr. 8, datë 28.2.2012; nr. 25, datë 10.6.2011 dhe nr. 38, datë 30.12.2010 të Gjykatës Kushtetuese*).

20. Arsyetimi i vendimeve është element thelbësor i një vendimi të drejtë. Vendimi mund të kontrollohet nga një gjykatë më e lartë sipas procedurave përkatëse dhe, që kjo të jetë e mundur, duhet bërë arsyetimi i vendimit, në të cilin gjyqtari tregon me qartësi faktet dhe ligjin e zbatueshëm, të cilat e kanë çuar në dhënien e vendimit. Vendimet gjyqësore që japin gjykatat e të gjitha niveleve në përfundim të gjykimit, përbëjnë aktin procedural kryesor të të gjithë procesit gjyqësor. Ato përmbledhin dhe finalizojnë, përfundimisht, qëndrimet që mban gjykata lidhur me çështjen në gjykim (*shih vendimet nr. 8, datë 16.3.2011; nr. 23, datë 4.11.2008; nr. 11, datë 2.4.2008 dhe nr. 7, datë 9.3.2009 të Gjykatës Kushtetuese*).

21. Vendimi gjyqësor në çdo rast duhet të jetë logjik, i rregullt në formë dhe i qartë në përmbajtje. Në tërësinë e tij ai duhet konsideruar si një unitet, në të cilin pjesët përbërëse janë të lidhura ngushtësisht mes tyre. Ato duhet të jenë në shërbim dhe funksion të njëra-tjetrës. Argumentet e pjesës arsyetuese duhet të jenë të bazuara dhe të lidhura logjikisht, duke respektuar rregullat e mendimit logjik. Ato duhet të formojnë një përmbajtje koherente brenda vendimit, i cili përjashton çdo kundërthënie ose kontradiksion, të hapur ose të fshehtë. Këto argumente duhet të jenë, gjithashtu, të mjaftueshme për të mbështetur dhe pranuar pjesën urdhëruese (*shih vendimet nr. 3, datë 19.2.2013; nr. 20, datë 13.4.2012 dhe nr. 38, datë 30.12.2010 të Gjykatës Kushtetuese*).

22. Gjithsesi, Gjykata e ka vlerësuar zbatimin e këtij parimi rast pas rasti, në varësi të rrethanave konkrete të çështjes, duke analizuar nëse vendimet gjyqësore të kundërshtuara e kanë përmbushur në mënyrë të mjaftueshme detyrimin për arsyetimin e vendimeve të tyre. Ajo ka verifikuar nëse vendimi i kundërshtuar është logjik, ka kundërthënie, përmban referencat në ligjin e zbatueshëm dhe nëse respekton të gjitha elementet e sipërpërmendura. Detyrimi i gjykatave për të respektuar këtë standard ndryshon në varësi të rrethanave të çështjes konkrete dhe natyrës së vendimit dhe masa e arsyetimit varet nga natyra e vendimit në fjalë (*shih vendimin nr. 25, datë 10.6.2011 të Gjykatës Kushtetuese*).

23. Në këtë kuptim, Gjykata ka theksuar se ajo e vlerëson arsyetimin e një vendimi gjyqësor vetëm në kuadrin e përmbushjes ose jo të standardeve të mësipërme, pasi nuk është detyrë e saj të analizojë provat dhe faktet ku është bazuar gjykata për zgjidhjen e çështjes së themelit. Kjo mbetet detyrë funksionale e gjykatave të juridiksionit të zakonshëm dhe, në aspektin e kontrollit kushtetues, Gjykata verifikon nëse arsyetimi i vendimit gjyqësor i ka plotësuar ose jo kriteret e përcaktuara më sipër, të cilat garantojnë të drejtën për të pasur një vendim gjyqësor të arsyetuar. Në vlerësimin e Gjykatës nuk mjafton që arsyetimi të jetë formalisht i pranishëm në kuptimin grafik dhe strukturor, pasi kjo do ta bënte atë thjesht fiktiv. Arsyetimi duhet domosdoshmërisht të plotësojë kriteret minimale ligjore të përcaktuara dhe të mos ketë të meta të tilla serioze që cenojnë standardin e vendimit gjyqësor të arsyetuar (*shih vendimet nr. 3, datë 19.2.2013; nr. 55, datë 18.12.2012 të Gjykatës Kushtetuese*).

24. Neni 310/1 i Kodit të Procedurës Civile parashikon se vendimi i gjykatës duhet të përmbajë hyrjen, pjesën përshkruese-arsyetuese dhe pjesën urdhëruese, duke përcaktuar, në paragrafët e tjerë, elementet që duhet të përmenden në secilën prej këtyre pjesëve. Ndërsa për gjykimin në Gjykatën e Lartë, KPC-ja sanksionon se rekursi, ndër të tjera, duhet të përmbajë shkaqet për të cilat kërkohet prishja e vendimit, duke iu referuar normave ligjore mbi të cilat mbështetet (neni 475/ç), dhe se shqyrtimi i çështjes në kolegjet seleksionuese konsiston në një vlerësim të këtyre shkaqeve. Nëse rekursi bëhet për shkaqe të

ndryshme nga ato që i lejon ligji, ai nuk pranohet dhe mospranimi i tij vendoset nga kolegji i Gjykatës së Lartë, në dhomën e këshillimit (neni 480).

25. Nga parashikimet e normave të mësipërme procedurale, si dhe bazuar në veçoritë e gjykitimit në Gjykatën e Lartë dhe në praktikën e saj, Gjykata çmon se në funksion të realizimit të vëzhgimit publik të administrimit të drejtësisë, si dhe të koherencës së vendimit gjyqësor, në mënyrë që përfundimi i procesit të vlerësimit të gjykatës të jetë i mbështetur, përmbajtja e vendimit përbën premisën për përmbushjen e standardit të arsytimit të vendimit, i cili në këtë drejtim duhet të plotësojë dhe të përmbajë kriteret e përcaktuara nga dispozitat ligjore përkatëse dhe ato të elaboruara nga jurisprudenca kushtetuese e konsoliduar (*shih vendimin nr. 3, datë 19.2.2013 të Gjykatës Kushtetuese*).

26. Në rastin konkret, Gjykata vëren se vendimi i mospranimit, i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë, përmban, në pjesën hyrëse të tij, palët ndërgjyqëse, objektin e padisë, disponimet e gjykatës së shkallës së parë dhe asaj të apelit dhe faktin se kundër vendimit të kësaj të fundit ka paraqitur rekurs kërkuar, por nuk përmban shkaqet që ai ka parashtruar në rekurs. Ndërsa, në pjesën arsyetuese, Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë është mjaftuar me përfundimin se “*rekursi i paraqitur nuk përmban shkaqe nga ato që parashikon neni 472 i KPC-së*”, duke vendosur, në pjesën urdhëruese, mospranimin e tij.

27. Nga leximi në tërësi i vendimit, Gjykata vlerëson se, për shkakun e lartpërmendur, rrjedha logjike e përdorur në vendim nuk rezulton e qartë dhe e kuptueshme dhe se argumentet e pjesës hyrëse nuk janë të lidhura logjikisht me pjesën arsyetuese dhe atë urdhëruese. Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë, pavarësisht se në vendim nuk paraqet cilat janë shkaqet e kundërshtimit të vendimit të apelit, ka arritur të bëjë një proces vlerësimi të tyre (shkaqeve) nëpërmjet të cilit ka arritur në konkluzionin e shprehur në dispozitiv. Gjykata vlerëson se pjesët e vendimit nuk formojnë një përmbajtje koherente brenda tij, çka bën që përmbajtja dhe arsytimi i tij të mos kenë një harmoni të brendshme.

28. Gjykata, nisur dhe nga sa u argumentua më lart, çmon gjithashtu se, *prima facie*, mosparaqitja, në vendimin e Kolegjit Civil, e shkaqeve të parashtruara nga kërkuar në rekurs, krijon dyshime edhe mbi cenimin e së drejtës së ankimit efektiv, si dhe të së drejtës për t’u dëgjuar, të pretenduara nga kërkuar. Në këtë këndvështrim, pasqyrimi i shkaqeve të rekursit në pjesën hyrëse të vendimit të Kolegjit Seleksionues të Gjykatës së Lartë, përbën një element të domosdoshëm dhe të rëndësishëm të tij, i cili nuk ka thjesht karakter formal në përmbajtjen e vendimit gjyqësor. Për rrjedhojë, mungesa e paraqitjes së shkaqeve të parashtruara në rekurs, në vendimin e Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë, përbën një të metë, të pakapërcyeshme, të përmbajtjes së vendimit dhe të arsytimit të gjykatës.

29. Në referim të sa më sipër, Gjykata vlerëson se vendimi i mospranimit të rekursit, i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë, objekt shqyrtimi, nuk ka respektuar standardin kushtetues të arsytimit të vendimeve gjyqësore. Për rrjedhojë, pretendimi i kërkuar në këtë aspekt është i bazuar dhe duhet pranuar.

30. Në përfundim, Gjykata vlerëson se pretendimet e kërkuar, për cenimin e së drejtës për një proces të rregullt ligjor gjatë proceseve gjyqësore të zhvilluara në gjykatat e juridiksionit të zakonshëm, janë pjesërisht të bazuara.

PËR KËTO ARSYE,

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, në mbështetje të nenit 131, shkronja “f” dhe nenit 134, pika 1, shkronja “g” të Kushtetutës; neneve 72 dhe 77 të ligjit nr. 8577, datë 10.2.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë”, me shumicë votash,

VENDOSI:

- Pranimin pjesërisht të kërkesës¹.
- Shfuqizimin e vendimit nr. 00-2012-1527, datë 26.6.2012 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë.
- Dërgimin e çështjes për rishqyrtim në Gjykatën e Lartë.

¹ Gjyqtarët V. Tusha dhe A. Xhoxhaj votuan edhe për shfuqizimin e vendimit nr. 837, datë 23.6.2009 të Gjykatës së Apelit Tiranë.

Ky vendim është përfundimtar, i formës së prerë dhe hyn në fuqi ditën e botimit në Fletoren Zyrtare.

Anëtarë: Bashkim Dedja (kryetar), Sokol Berberi, Vladimir Kristo, Fatmir Hoxha, Altina Xhoxhaj, Fatos Lulo, Vitore Tusha

MENDIM PAKICE DHE PARALEL

1. Në çështjen konkrete vlerësoj të shprehem me mendim pakice, pasi çmoj se për rivendosjen e të drejtave të pretenduara nga kërkuesi shumica duhet të kishte shfuqizuar edhe vendimin nr. 837, datë 23.6.2009 të Gjykatës së Apelit Tiranë. Kurse për sa i përket procesit gjyqësor në Gjykatën e Lartë, vlerësoj të shprehem me mendim paralel, pasi çmoj se krahas mosrespektimit të standardit kushtetues të arsyetimit të vendimit gjyqësor nga Kolegji Civil, të cilin shumica e ka vlerësuar si shkak për shfuqizimin e vendimit, ky i fundit duhet shfuqizuar si i papajtueshëm me Kushtetutën, edhe për shkakun se Gjykata e Lartë nuk ka korrigjuar dhe as plotësuar mangësitë e procesit të zhvilluar në Gjykatën e Apelit.

2. Kërkuesi ka pretenduar se proceset gjyqësore të zhvilluara në Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Tiranë dhe në Gjykatën e Apelit Tiranë i kanë kufizuar të drejtën e aksesit në gjykatë në dy aspekte: i) në aspektin kohor; dhe ii) në aspektin financiar. Në lidhje me pretendimin që lidhet me kufizimin e natyrës kohore, kërkuesi pretendon se interpretimi nga gjykatat i nenit 152 të KPC-së, duke konsideruar llogaritjen e afateve kohore të parashkrimit të veprimit civil të kërkimit të dëmshpërblimit nga ndodhja e aksidentit dhe jo nga ndërgjegjësimi i kërkuesit, i ka mohuar atij të drejtën për të gëzuar një dëmshpërblim të drejtë për dëmet e pariparueshme të shëndetit. Kufizimi kohor i parashikuar nga ligjvënësi për ushtrimin e së drejtës për dëmshpërblim, në kuptim të neneve 608, 625, 640, 641, 643 e vijues të Kodit Civil, duhet vlerësuar në raport me nenet 115, 117 dhe 120 të KC-së, që parashikojnë më shumë se një mundësi për përlogaritjen e kohës së kufizimit të së drejtës themelore. Afati i parashkrimit 3-vjeçar, i parashikuar nga KPC-ja, në rastin konkret, llogaritet nga momenti që kërkuesi kishte mundësi të ndërgjegjësohej për dëmin shëndetësor e moral të shkaktuar nga aksidenti i vitit 2000. Gjatë shqyrtimit të çështjes gjykatat nuk kanë marrë në konsideratë as raportet mjekësore që konfirmojnë gjendjen shëndetësore dhe pamundësinë e tij për të kryer veprime juridike. Për sa u përket kufizimeve të natyrës financiare, kërkuesi argumenton se në kushtet e mosfunksionimit efektivisht, në praktikë, të ndihmës ligjore, detyrimi për pagimin e taksës gjyqësore në shumën 1% të vlerës së pretenduar si dëmshpërblim, kufizon të drejtën e aksesit në gjykatë.

3. Në çështjen konkrete, rezulton se gjykatat e zakonshme kanë refuzuar të shqyrtojnë në themel pretendimet e kërkuesit në lidhje me shpërblimin e dëmit shëndetësor, me arsyetimin se e drejta e paraqitjes së padisë është parashikuar. Në referim të kërkesave të nenit 115 të Kodit Civil, paditë për shpërblimin e dëmit jokontraktor parashkruhen brenda afatit prej 3 vjetësh. Neni 120 i KC-së parashikon se për kërkimin e shpërblimit të dëmit jokontraktor afati i parashkrimit të padisë fillon nga dita kur: a) i dëmtuari ka ditur; ose b) duhej të dinte për dëmin e pësuar dhe për personin që e ka shkaktuar. Po ashtu, neni 129 parashikon pezullimin e parashkrimit, duke listuar në shkaqet e pezullimit edhe forcën madhore (pika “ë”).

4. Si gjyqtare me mendim pakice, vlerësoj se arsyetimit të gjykatave të zakonshme, mbi momentin e fillimit të afatit 3-vjeçar të parashkrimit, i mungon analiza e plotë e nenit 120 të KC-së, nga përmbajtja e të cilit evidentohen dukshëm dy momente për llogaritjen e afatit të parashkrimit: a) nga dita kur i dëmtuari ka ditur për dëmin e pësuar dhe personin që e ka shkaktuar dëmin; dhe b) nga dita kur duhet të dinte për dëmin e pësuar dhe personin që e ka shkaktuar dëmin. Nisur nga rregullat e interpretimit gramatikor, është e kuptueshme se norma parashikon dy mënyra të llogaritjes së afatit 3-vjeçar të parashkrimit, të cilat janë të ndryshme dhe përcaktohen në varësi të rrethanave konkrete të çështjes, të shkallës së dëmit të shkaktuar, pasojave në shëndetin e të dëmtuarit. Në këtë vështrim, konkluzioni i gjykatave të zakonshme mbi parashkrimin e afatit të ngritjes së padisë pa analizuar mundësitë ligjore alternative, veçanërisht, të mundësisë së dytë nën dritën e rezultateve të raporteve më të fundit mjekësore, ndërhyrjeve kirurgjikale të njëpasnjëshme të kërkuesit në Itali, i ka mohuar kërkuesit të drejtën e ngritjes së padisë dhe të aksesit në gjykatë. Për rrjedhojë, interpretimi i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë dhe të Gjykatës së Apelit Tiranë është i papajtueshëm me aspektet e së drejtës për një

proces të rregullt ligjor.

5. Në respekt të parimit të subsidiaritetit, të ekonomisë gjyqësore dhe të administrimit sa më efektiv dhe praktik të drejtësisë, po ashtu, bazuar në kufijtë e ndryshëm ligjorë të shqyrtimit të çështjes në Gjykatën e Lartë me atë të Apelit, si dhe nisur nga natyra e rrethanave të çështjes konkrete, mendoj se shumica duhej të shfuqizonte edhe vendimin e Gjykatës së Apelit Tiranë. Në referim të nenit 465 të Kodit të Procedurës Civile, në shqyrtimin në apel mbahen parasysh, për aq sa janë të zbatueshme, dispozitat mbi procedurën e gjykimit në shkallë të parë. Me kërkesë të palëve ose edhe kryesisht, gjykata e apelit përsërit tërësisht ose pjesërisht hetimin gjyqësor. Në shqyrtimin gjyqësor mund të lexohen aktet e gjykimit në shkallë të parë dhe, po ashtu, gjykata ka të drejtë të marrë edhe prova të reja. Nisur nga këto kompetenca të Gjykatës së Apelit, vlerësoj se kjo e fundit e shqyrton çështjen duke iu referuar krahas ligjit edhe fakteve konkrete dhe provave.

6. Në vështrim të sa më sipër e konsideroj të gabuar qëndrimin e shumicës se pretendimet e kërkuarit, mbi interpretimin e gabuar të ligjit në lidhje me fillimin e afateve të parashkrimit, kanë të bëjnë me vlerësimin e provave, mënyrën e interpretimit të fakteve dhe të zbatimit të ligjit nga ana e gjykatave të zakonshme, duke parashikuar, për rrjedhojë, vetëm detyrimin e Gjykatës së Lartë për t'i dhënë përgjigje këtyre pretendimeve, referuar rolit të asaj gjykate në kontrollin e respektimit të standardeve kushtetuese për një proces të rregullt ligjor. Në këtë kuptim, në lidhje me gjykimin në Gjykatën e Lartë, shpreh qëndrimin paralel, se krahas mosrespektimit të standardit të arsyetimit të vendimit gjyqësor (qëndrimi i shumicës), ekziston edhe shkak i mësipërm, për të cilin vendimi i Kolegjit Civil duhet të shfuqizohet si i papajtueshëm me Kushtetutën, shkak të cilin shumica nuk e ka trajtuar në vendimarrje.

7. Nisur nga qëndrimi tashmë i konsoliduar i jurisprudencës kushtetuese se gjykimi kushtetues synon të vlerësojë nëse procesi, si i tërë, ka qenë i rregullt, duke u ndalur në ato shkelje thelbësore, vërtetimi i të cilave do të cenonte të drejtat dhe liritë themelore të palëve në proces dhe po ashtu, bazuar në faktin se përbën cenim të parimit për një proces të rregullt ligjor rasti kur gjykata e shkallës më të lartë, duke u bazuar në kompetencat që i jep Kodi i Procedurës, nuk ka plotësuar apo nuk ka korrigjuar mangësitë dhe gabimet e gjykatave të shkallëve më të ulëta në plotësimin e standardeve dhe elementeve të një procesi të rregullt ligjor (*shih vendimin nr. 5, datë 25.2.2013 të Gjykatës Kushtetuese*), vlerësoj se shkelja e së drejtës së kërkuarit për një proces të rregullt ligjor, në drejtim të mosrespektimit të aksesit si rezultat i interpretimit të gabuar të ligjit nga gjykatat e zakonshme, nuk është plotësuar ose korrigjuar nga Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë. Në këto kushte, çmoj se rivendosja e të drejtave të cenuara të kërkuarit bëhet e mundur përmes kthimit të çështjes për rishqyrtim në Gjykatën e Apelit Tiranë.

Anëtare: Vitore Tusha